

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ

ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ ΒΥΡΩΝΟΣ ΚΑΙ ΥΜΗΤΤΟΥ

Υμηττού 47-51, 161 21 Καισαριανή. Τηλ. 01-7224123 FAX 01-7223584

(Internet) <http://www.imkby.gr> (e-mail) info@imkby.gr

Αριθμ. Πρωτ. Φ. 1/3/1192

Έν Καισαριανῇ τῇ 18ῃ Νοεμβρίου 2008

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 84η

Πρὸς τοὺς Πανοσιολογιωτάτους καὶ Αἰδεσιμολογιωτάτους Πρεσβυτέρους,
τοὺς Ἱεροκήρυκες καὶ τοὺς Ἐφημερίους,
τοὺς Εὐλαβεστάτους Διακόνους
τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱερᾶς Μητροπόλεως.

Ἀγαπητοὶ Πατέρες καὶ Ἀδελφοί,
χαίρετε ἐν Κυρίῳ!

Ἰσήμεν μὲ τὴν Χάριν τοῦ Παναγάρχου Κυρίου μας εἰς τὴν περίοδον προετοιμασίας μας διὰ νὰ ἐορτάσωμε τὶς ἐορτὲς τῆς ἐπιφανείας εἰς τὸν κόσμον τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ, τοῦ Λυτρωτοῦ καὶ Σωτῆρος μας Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἀρρήτου συγκαταβάσεώς Του διὰ νὰ μᾶς θεραπεύσῃ ἀπὸ τὶς πληγὰς καὶ τὶς ἀσθένειες τῶν ἐπιρρῦτων παθῶν, νὰ μᾶς καθαρῇ ἀπὸ τὸν ρύπον τῆς ἁμαρτίας καὶ πάσης κακίας καὶ νὰ μᾶς δοξάσῃ μαζί Του εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν.

Ἐπιβάλλεται συνεπῶς νὰ ἐργασθῶμεν ποιμαντικῶς διὰ τὴν πνευματικὴν προετοιμασίαν τῶν πιστῶν προκειμένου νὰ συμμετάσχουν εἰς τὶς ἐορτὲς καὶ νὰ ἀναγεννηθοῦν ἀπὸ τὴν φωτιστικὴν, ἀναγεννητικὴν καὶ δοξαστικὴν Χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Εἰς τὴν παροῦσαν Ἐγκύκλιον θὰ διατυπώσωμε μερικὲς σκέψεις μας διὰ νὰ προβληματισθῶμεν καὶ ἐν συνεχείᾳ θὰ ὑπομνήσωμεν ὠρισμένες ὁδηγίες μας διὰ τὴν ὁργάνωσιν τῆς ἐνοριακῆς ζωῆς κατ' αὐτὴν τὴν περίοδον, τίς ὁποῖες ἔχωμεν δώσει μὲ παλαιότερες Ἐγκυκλίους μας.

I. Ὁ ἐκκλησιαστικὸς χαρακτῆρας τῶν ἐορτῶν

Ὁ πλοῦτος τῶν ἐορτῶν εἶναι ὁ ἐκκλησιαστικὸς χαρακτῆρας τους, ἡ θεολογικὴ καὶ σωτηριολογικὴ σημασία τους. Οἱ ἐορτὲς τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι ἐπέτειοι γεγονότων οὔτε ἐπίσης εὐκαιρίες ψυχαγωγίας καὶ ἀναπαύσεως, ὅπως συμβαίνει μὲ τίς κοσμικὲς ἐορτὲς. Ὑπενθυμίζουν εἰς τοὺς πιστοὺς τίς σωτήριες ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν σωτηρίαν τους καὶ τὴν ἀποκατάστασίν τους εἰς τὸν αἰώνιον πνευματικὸν κόσμον καὶ ἐπισημαίνουν τὸ καθῆκον ἑνὸς ἑκάστου νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὴν ἀγάπην καὶ φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ Πατέρα.

Ἀπ' αὐτὰ συνάγεται, ὅτι οἱ πιστοὶ διὰ νὰ συμμετάσχουν εἰς τίς ἐορτὲς πρέπει νὰ προετοιμασθοῦν καθοδηγούμενοι ἀπο τοὺς ποιμένες τους.

II. Οἱ δυσκολίες τῆς διακονίας μας

Κατὰ τὴν ἄσκησιν τῆς διακονίας αὐτῆς, τῆς προετοιμασίας δηλαδὴ τῶν πιστῶν, ὀφείλομεν νὰ ἀντιμετωπίσωμεν:

1. Τὴν ἔλλειψιν καταρτίσεως τῶν πιστῶν. Διὰ τὴν πνευματικὴν λυπηρὰν αὐτὴν κατάστασιν τῶν πιστῶν ἔχουν συντελέσει πολλοὶ παράγοντες. Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ προβῶμεν εἰς ἐκτενὴ καὶ ἐμπεριστατωμένην ἀνάπτυξιν αὐτῶν τῶν αἰτιῶν. Ἡ ἄγνοια αὐτὴ ὅμως δυσχεραίνει τὴν ἐπίγνωσιν τῆς πίστεως καὶ τῆς λατρείας τῆς Ἐκκλησίας. Πολλάκις ἔχει ἐπισημανθεῖ ἡ ἀνάγκη ὅχι ἐπανευαγγελισμοῦ, ἀλλὰ ἐξ ἀρχῆς εὐαγγελισμοῦ τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας.

2. Τὴν ἐκκοσμίκευσιν, ἡ ὁποία ἀλλοιώνει τὸ ἦθος τῆς Ἐκκλησίας.

α'. Συγκεκριμένως οἱ ἐορτὲς τῆς Ἐκκλησίας ἔχουν μετατραπῇ ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου εἰς εὐκαιρίες ἡδονικῶν ἀπολαύσεων καὶ περιόδους ἐκδρομῶν καὶ ἀναπαύσεως.

Ἐπίσης παρατηρεῖται καὶ τοῦτο τὸ παράλογον, ὅτι ἐνῶ οἱ ἐορτὲς νομοθετήθηκαν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν διὰ νὰ συντελοῦν εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν πιστῶν μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὴν συμμετοχὴν τους εἰς τὴν θεῖαν ζωὴν, αὐτὴν τὴν περίοδον οἱ ἄνθρωποι ὅχι μόνον δὲν πλησιάζουν πρὸς τὸν Θεόν, ἀλλὰ μὲ τὰ ἔργα τους καὶ τὴν συμπεριφορὰν τους ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὸν Θεόν.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος παρατηρεῖ:

«Ἡ ἐορτὴ δι' αὐτὸ γίνεται, ὅχι διὰ νὰ ἀσχημονῶμεν, ὅχι διὰ νὰ συσσωρεύωμεν ἁμαρτήματα, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐξαλείφωμεν καὶ τὰ ὑπάρχοντα»¹.

1. «Ἐορτὴ γὰρ διὰ τοῦτο γίνεται οὐχ ἵνα ἁμαρτήματα συνάγωμεν, ἀλλ' ἵνα καὶ τὰ ὄντα ἀναιρῶμεν» (Λόγος ΚΖ' εἰς τὴν Α' πρὸς Κορινθίους Ε.Π.Ε. 18Α σελ. 208-209).

Χωρίς να παραθεωρηται ἡ ἀνάγκη ἀναπαύσεως τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, δὲν πρέπει νὰ παραλείπεται τὸ καθήκον διὰ τὴν πνευματικὴν καλλιέργειαν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν αὕξησιν καὶ τελείωσιν τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς.

β'. Οἱ ἐορτὲς τῆς Ἐκκλησίας ἀλλοιώνονται ἐπίσης, ἀπὸ τὸν ἄκρατον καταναλωτισμὸν, τὴν ἀσύνητον σπατάλην, τὴν ματαιόδοξον ἐπίδειξιν πλούτου καὶ ἀπειλοῦνται ἀπὸ τὴν ἐμπορευματοποίησιν.

Δυστυχῶς οἱ ἄνθρωποι, ὅταν ἐορτάζουν τὶς ἐορτὲς τῆς Ἐκκλησίας μας, δὲν λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν τους τοὺς κανόνες τῆς πνευματικότητος τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἡθους τῆς εὐαγγελικῆς ζωῆς, ἀλλὰ ἐπιδιώκουν μανιωδῶς μόνον τὴν ἱκανοποίησιν τῆς ματαιοδοξίας τους, τὸ οἰκονομικὸν κέρδος καὶ τὸν ἄκρατον πλουτισμὸν.

Ἡ χρυσὴ γλῶσσα τῆς Ἐκκλησίας ὁ ἅγιος πατέρας μας Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐλέγχει μὲ παρρησία αὐτὲς τὶς συνήθειες ποὺ συνέβαινον καὶ τότε καὶ τώρα ὡς ἑξῆς:

«Ἡ πόλις μας ἔγινε σήμερα χαρούμενη καὶ εὐθυμὴ καὶ ἐστεφανώθη, καὶ ὅπως ἡ γυναῖκα ποὺ ἀγαπᾷ τὰ στολίδια καὶ τὴν πολυτέλειαν, ἔτσι καὶ ἡ ἀγορὰ ἐστολίσθη σήμερα, φόρεσε χρυσαφικὰ καὶ πολυτελῆ ροῦχα καὶ ὑποδήματα καὶ ἄλλα ὅμοια, ἀπ' αὐτὰ ποὺ ὁ κάθε τεχνίτης προσπαθεῖ στὴν ἐκθεσὶ τῶν ἔργων του νὰ ξεπεράσῃ τὸν ὁμότεχνον. Αὐτὴ ὅμως ἡ φροντίδα ἂν καὶ εἶναι γνώρισμα παιδικῆς σκέψεως καὶ ψυχῆς καὶ δὲν βλέπει τίποτε τὸ μεγάλο, τὸ ὑψηλό, δὲν εἶναι βέβαια τόσο βλαβερή, ἀλλὰ εἶναι μία ἀνόητη ἀπασχόλησι ποὺ προκαλεῖ τὸν γέλωτα αὐτῶν ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ αὐτά. Διότι ἂν θέλῃς νὰ στολίζῃς, μὴ στολίζῃς τὸ ἐργαστήριον, ἀλλὰ τὴν ψυχὴν σου, ὅχι τὴν ἀγοράν, ἀλλὰ τὴν σκέψιν· διὰ νὰ θαυμάσουν οἱ ἄγγελοι, νὰ ἀποδεχθοῦν τὸ γεγονὸς οἱ ἀρχάγγελοι καὶ διὰ νὰ σὲ ἀνταμείψῃ ὁ Κύριος τῶν ἀγγέλων μὲ τὶς δωρεές του. Διότι αὐτὴ τουλάχιστον ἡ ἐπίδειξις ποὺ γίνεται τώρα προκαλεῖ καὶ γέλωτα καὶ φθόνον· εἰς μὲν τὴν σκέψιν τῶν καλυτέρων γέλωτα, εἰς αὐτοὺς δὲ ποὺ ἔχουν τὴν ἴδια ἀσθένεια ζήλειαν καὶ φθόνον πολὺ»².

Ἐκτὸς αὐτῶν πρέπει νὰ ἐπισημάνωμεν καὶ τοῦτο, ὅτι τὸ ὅλον κλίμα τῆς ἀγορᾶς μὲ τὴν ἀφθονίαν τῶν ἀγαθῶν ἐπιδρᾷ δυσμενῶς εἰς τὴν ψυχὴν ὧσων στε-

«Περιχαρὴς ἡμῖν ἡ πόλις γέγονε καὶ φαιδρά, καὶ ἐστεφάνωται, καὶ καθάπερ γυνὴ φιλόκοσμος καὶ πολυτελής, οὕτως ἡ ἀγορὰ φιλοτίμως ἐκαλλωπίσατο σήμερον, χρυσία περιθεμένη, καὶ ἱμάτια πολυτελῆ, καὶ ὑποδήματα, καὶ ἑτέρα τινα τοιαῦτα, τῶν ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις ἐκάστου τῇ τῶν οἰκείων ἔργων ἐπιδείξει τὸν ὁμότεχνον, παραδραμεῖν φιλονεικοῦντος. Ἀλλ' αὕτη μὲν ἡ φιλοτιμία, εἰ καὶ παιδικῆς ἐστὶ διανοίας, καὶ ψυχῆς οὐδὲν μέγα οὐδὲ ὑψηλὸν φανταζομένης, ἀλλ' ὅμως οὐ τοσαύτην ἐπισύρεται βλάβην, ἀλλ' ἀνόητός τις ἐστὶ μόνον σπουδὴ, γέλωτα καταχέουσα τῶν περὶ ταῦτα ἐσπουδακόντων. Εἰ γὰρ καλλωπίζειν βούλει, μὴ τὸ ἐργαστήριον, ἀλλὰ τὴν σαυτοῦ ψυχὴν· μὴ τὴν ἀγοράν, ἀλλὰ τὴν διάνοιαν· ἵνα ἄγγελοι θαυμάσωσι, καὶ ἀρχάγγελοι τὸ γινόμενον ἀποδέξωνται, καὶ ὁ τῶν ἀγγέλων Δεσπότης ἀμείψῃται σε ταῖς παρ' ἑαυτοῦ δωρεαῖς. Ὡς αὕτη γε ἡ ἐπίδειξις, ἡ νῦν γινομένη, καὶ γέλωτα καὶ βασκανίαν φέρει· παρὰ μὲν τῶν ὑψηλοτέρων τὴν διάνοιαν γέλωτα παρὰ δὲ τῶν τὰ αὐτὰ νοσοῦντων βασκανίαν καὶ φθόνον πολὺν» (Λόγος ταῖς Καλάνδαις Ε.Π.Ε. τ.31 σελ. 466, 468 §1).

ροῦνται καὶ δὲν ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ ἀπολαύσουν τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου τούτου. Διδάσκει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος:

«Αὕτῃ τὴν ἑορτὴν ποὺ ἀνέφερα, τὴν συνεχῇ, ποὺ δὲν περιμένει ἐναλλαγὴς τῶν ἐτῶν, οὔτε καθορίζεται ἀπὸ ἡμέρες, καὶ ὁ πλούσιος καὶ ὁ πτωχὸς μπορεῖ νὰ τὴν ἑορτάσῃ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. Διότι δὲν χρειάζονται χρήματα, οὔτε πλοῦτος, ἀλλὰ μόνον ἀρετὴ. Δὲν ἔχεις χρήματα; Ἐχεις ὅμως τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, ποὺ εἶναι πλουσιώτερος θησαυρὸς ἀπ’ ὅλα τὰ χρήματα, ποὺ δὲν ξοδεύεται, ποὺ δὲν μεταβάλλεται, ποὺ δὲν δαπανᾶται. Κοίταξε εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ, τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν, τὸν αἶρα, τὰ εἶδη τῶν ζώων, τὰ κάθε εἶδους φυτά, ὅλο τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. Φαντάσου τοὺς ἀγγέλους, τοὺς ἀρχαγγέλους, τίς ἀνώτερες δυνάμεις· αὐτὰ ὅλα ἀνήκουν εἰς τὸν Κύριόν σου. Δὲν εἶναι λοιπὸν δυνατὸν ἓνας δοῦλος τόσο πλουσίου Δεσπότη νὰ εἶναι φτωχός, ἐὰν ἔχη εὐνοϊκὸν τὸν Κύριόν του»³.

Μὲ τὴν διακονίαν μας καλούμεθα νὰ ἀναπληρώσωμεν τὰ ὑπάρχοντα κενὰ τῆς ὀρθοδόξου κατηχήσεως τῶν πιστῶν καὶ νὰ προφυλάξωμεν τὸ ἦθος τῶν πιστῶν ἀπὸ τὴν ματαιοδοξίαν καὶ τὴν ἀφροσύνη, ἡ ὁποία καλλιεργεῖται αὐτὴν τὴν ἱερὰν περίοδον.

Ἐν συνεχείᾳ θὰ σᾶς δώσωμεν τίς ὁδηγίες μας διὰ τὴν ὁργάνωσιν τῆς πνευματικῆς ζωῆς εἰς τὴν Ἑνορίαν, ὑπενθυμίζοντες καὶ αὐτὲς ποὺ σᾶς ἔχομεν δώσει κατὰ τὸ παρελθόν.

Ἡ ὁργάνωσις τῆς διακονίας μας αὐτὴν τὴν περίοδον θὰ περιστραφῇ περὶ τέσσερες ἄξονες.

1. «Ἐν ἐπιγνώσει τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ»

(Α΄ Πέτρου β΄ 20).

Οἱ ἑορτὲς τῆς Ἐκκλησίας μας ὅπως καὶ ὁλόκληρος ἡ παιδαγωγία της ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος μας Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐπίγνωσις σημαίνει καλὴ γνῶσις.

3. «Ταύτην τὴν ἑορτὴν ἣν εἶπον ἐγώ, τὴν διηνεκῇ, καὶ περιόδους ἐτῶν οὐκ ἀναμένουσιν, οὐδὲ περιγραφομένην ἡμέραις, καὶ πλούσιος καὶ πένης ἄγειν δυνήσεται ὁμοίως. Οὐ γὰρ χρημάτων ἐνταῦθα χρεια, οὐδ’ εὐπορίας, ἀλλ’ ἀρετῆς μόνης. Οὐκ ἔχεις χρήματα; Ἀλλὰ ἔχεις τοῦ Θεοῦ τὸν φόβον, πάντων χρημάτων εὐπορώτερον θησαυρόν, οὐκ ἀναλίσκόμενον, οὐ μεταβαλλόμενον, οὐ δαπανώμενον. Ἴδε εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ, τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν, τὸν αἶρα, τὰ γένη τῶν ζώων, τὰ παντοδαπὰ φυτά, τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων ἅπασαν. Ἐννόησον ἀγγέλους, ἀρχαγγέλους, τὰς ἀνωτέρω δυνάμεις ἀναμνήσθητι, ταῦτα πάντα τοῦ Δεσπότη σου ἐστὶ κτήματα. Οὐκ ἐστὶ δὲ οὕτως εὐπόρου δεσπότη δοῦλον πένητα εἶναι, ἐὰν ἴλεω τὸν ἑαυτοῦ Κύριον ἔχη» (Λόγος ταῖς Καλάνδαις Ε.Π.Ε. τ. 31 σελ. 474 §3).

Μέσω τῶν ἑορτῶν διδάσκεται ὁ πιστὸς τὶς ἀλήθειες ποὺ ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τῆς πνευματικῆς του ζωῆς, τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς. Οἱ Δεσποτικὲς ἑορτὲς προβάλλουν τὰ διάφορα γεγονότα τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ πτυχὲς τοῦ μεγάλου μυστηρίου τῆς εὐσεβείας μας (πρὸς Τιμόθεον Α' γ' 16).

Συνεπῶς οἱ ποιμένες ὀφείλουν νὰ καθοδηγοῦν τοὺς πιστοὺς εἰς τὴν καλὴν γνῶσιν. Αὐτὸ ἔπραττε καὶ ὁ Κύριος μας Ἰησοῦς Χριστός, ὅταν ἐξηγοῦσε εἰς τοὺς μαθητὲς Του τὴν διδασκαλίαν Του (Λουκᾶ η' 10-15· κδ' 27), ὅταν τοὺς ἐγνώριζε τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν (Ματθαίου ιγ' 11), ἱεραρχῶν καὶ διακρίνων μὲ τὴν θεία σοφία Του τὰ πρόσκαιρα ἀπὸ τὰ αἰώνια, τὰ φθαρτὰ ἀπὸ τὰ ἄφθαρτα, τὰ ρέοντα ἀπὸ τὰ μένοντα (Ματθαίου ς' 19-20· ζ' 13-14).

Παρατηροῦμεν μετὰ λύπης, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἑορτάζουν Χριστούγεννα χωρὶς Χριστό. Ἐνῶ τὰ Χριστούγεννα προσφέρονται διὰ νὰ πλησιάζουν οἱ ἄνθρωποι τὸ Λυτρωτὴν καὶ Σωτῆρα τους, νὰ Τὸν γνωρίσουν, νὰ διδαχθοῦν τὶς σωτήριες ἐνέργειές Του, τὴν ζωὴν Του, τὸ λυτρωτικὸν θάνατόν Του καὶ τὴν ἑνδοξὸν ἀνάστασίν Του, αὐτοὶ καὶ ἀδιαφοροῦν καὶ ἐκτρέπονται συμπεριφερόμενοι ἀντιευαγγελικῶς καὶ ἀντιχριστιανικῶς.

Ἄς μὴ μᾶς διαφεύγει ὅτι ὁ Κύριος ἀπεδοκίμασε καὶ ἀπέρριψε τὴν λατρείαν τοῦ παλαιοῦ Ἰσραήλ, τὶς ἑορτὲς καὶ τὶς θυσίαις, ἐπειδὴ δὲν συνοδεύονταν ἀπὸ ἐνάρετην ζωὴν καὶ εὐσέβειαν.

Ἐμεῖς οἱ ποιμένες ὀφείλομε νὰ διακονήσωμε μὲ ὅλες μας τὶς δυνάμεις καὶ μὲ κάθε κατάλληλον τρόπον αὐτὸν τὸν σκοπὸν.

Νὰ ἐξηγήσωμεν τὸ νόημα καὶ τὴν σημασίαν τῶν ἑορτῶν, ὥστε οἱ πιστοὶ νὰ γνωρίσουν τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ νὰ ποθήσουν τὴν αἰώνιον ζωὴν. Ὁ κόσμος ζητεῖ νὰ γνωρίσῃ τὸν Ἰησοῦ, κατὰ τὸ αἶτημα τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς μαθητὲς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ «Κύριε, θέλομεν τὸν Ἰησοῦν ἰδεῖν» (Ἰωάννου ιβ' 21) καὶ ἐμεῖς Αὐτὸν θὰ εὐαγγελισθῶμεν.

2. «Πάντα εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω»

(πρὸς Κορινθίους Α' ιδ' 40).

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος μεταξὺ τῶν ἄλλων παρακαταθηκῶν, τὶς ὁποῖες μᾶς κατέλιπε μέσω τῶν ἐπιστολῶν του διετύπωσε καὶ τὸν κανόνα ποὺ διέπει τὴν θεία λατρεία. Οἱ ἱερὲς Ἀκολουθίαι καὶ τὰ πάντα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τελοῦνται «εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν».

Οἱ δύο αὐτὲς προϋποθέσεις σημαίνουν, ὅτι τὰ πάντα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τελοῦνται μετὰ κοσμιότητος, μετ' εὐπρεπείας καὶ μετὰ τῆς ἐπιβαλλομένης τάξεως, ὅπως ὀρίζουν τὸ ἥθος τῆς Ἐκκλησίας, ἡ εὐλάβεια καὶ ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸν Θεὸ καὶ ἡ διάθεσις ἀνταποκρίσεως τῶν ποιμένων εἰς τὶς ἀνάγκαις τῶν πιστῶν.

Θὰ ὑπογραμμίσωμεν μερικὰ θέματα, εἰς τὰ ὅποια πρέπει νὰ δώσετε ἰδιαιτέραν προσοχήν.

α. Νὰ τελῆτε ἄψογα τὴν θείαν λατρείαν, ὅπως προδιαγράφεται εἰς τὶς σχετικές διατάξεις τοῦ *Τυπικοῦ*. Ἐψογα σημαίνει, ἡ θεία λατρεία νὰ τελῆται διὰ νὰ προσευχηθοῦν οἱ πιστοί, νὰ κατανυγοῦν καὶ νὰ συναντηθοῦν μετὰ τὸν φιλόανθρωπον Θεὸν Πατέρα. Ἐψογα σημαίνει, ἡ θεία λατρεία νὰ τελῆται μετὰ ὑπευθυνότητα χωρὶς προχειρότητες καὶ ἁταξίες. Ἐψογα σημαίνει, ὅτι ὅλοι οἱ συντελεστὲς τῆς θείας λατρείας ὑπηρετοῦν τὸν ἴδιο σκοπὸ τῆς τελουμένης θείας λατρείας χωρὶς ματαιοδοξία, ἀλλὰ μετὰ ταπεινοφροσύνη κατὰ τὴν ἀποστολικὴν προτροπὴν «νὰ ἐπιδιώκετε τὰ ἀγαθὰ ποὺ βρίσκονται στὸν οὐρανόν, ἐκεῖ ποὺ κάθεται ὁ Χριστὸς στὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ· οἱ σκέψεις σας νὰ εἶναι στραμμένες πρὸς αὐτά»⁴ καὶ συνεργάζονται μετὰ φόβον Θεοῦ.

Διὰ τὴν ἐνημέρωσιν τῶν πιστῶν θὰ ἐκδώσωμεν *Εἰδικὸν Πολύπτυχον Πρόγραμμα τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν*, τὸ ὁποῖον θὰ διανεμηθῇ ἀπὸ τὸ παγκάρι δωρεὰν καὶ θὰ τὸ τηρήσετε ἐπακριβῶς.

β. Νὰ διδάξετε ὅλους τοὺς συνεργάτες εἰς τὴν ἐνορίαν «*πῶς πρέπει νὰ συμπεριφέρεται κανεὶς στὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, ποὺ εἶναι ἡ ἐκκλησία τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, ὁ στῦλος καὶ τὸ θεμέλιον τῆς ἀλήθειας*»⁵.

✠ Πρῶτοι συνεργάτες οἱ ἱεροψάλτες εἰς τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ συστήσετε νὰ τηροῦν τὶς διατάξεις τοῦ *Τυπικοῦ*, νὰ μὴ αὐθαιρετοῦν, νὰ μὴ χρησιμοποιοῦν τὸ ἀναλόγιον γιὰ νὰ προβληθοῦν, ἀλλὰ μετὰ ταπείνωσιν καὶ συναίσθησιν τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ νὰ ἐπιτελοῦν τὴν διακονίαν τους διὰ νὰ «*λατρεύουν τὸν Θεὸν μετὰ τρόπον εὐάρεστον, μετὰ σεβασμὸν καὶ μετὰ εὐλάβειαν*»⁶.

Οἱ ἀκολουθίες τῶν ἑορτῶν περιλαμβάνουν ὕμνους καὶ ἀναγνώσματα, ποὺ εἰς τὸ καθένα περιέχεται μία διδασκαλία διὰ τὸ ἐορταζόμενον πρόσωπον καὶ γεγονός.

Δι' αὐτὸ πρέπει εἴτε νὰ ψάλλωνται εἴτε νὰ ἀναγινώσκωνται μετὰ προσοχῆς καὶ νὰ ἀποδίδεται τὸ νόημά τους.

Ἡ ἀνάλυσις τῶν ἀναγνωσμάτων ποὺ ἀναφέρονται εἰς τὸ «*μέγα τῆς εὐσεβείας μυστήριον*» (πρὸς Τιμόθεον Α' γ' 16), εἶναι ἓνα ὥραϊον καὶ ἐποικοδομητικὸν θέμα, τὸ ὁποῖον συνιστῶμεν νὰ παρουσιάσετε εἰς διαλέξεις καὶ κατηχητικὰς ὁμιλίαις διὰ τὴν πνευματικὴν καλλιέργειαν τῶν πιστῶν.

4. «Τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ Χριστὸς ἐστὶν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καθημένος, τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς» (Πρὸς Κολασσαεῖς γ' 1-2).

5. «Πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν ἐκκλησία Θεοῦ ζώντος, στῦλος καὶ ἐδραῖωμα τῆς ἀληθείας» (πρὸς Τιμόθεον Α' γ' 15).

6. «Λατρεύωμεν εὐαρέστως τῷ Θεῷ μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας» (Πρβλ. πρὸς Ἑβραίους ιβ' 28).

✱ Ἐπόμενοι συνεργάτες οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ Ἐπίτροποι. Καὶ αὐτοὶ πρέπει νὰ ἐκπαιδευθοῦν διὰ τὰ καθήκοντά τους, ποὺ εἶναι οὐσιαστικὰ καὶ συντελοῦν εἰς τὴν εὐρρυθμον τέλεσιν τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν. Ὅφείλετε νὰ τοὺς ἐνημερώσετε δι' ὅλα τὰ θέματα καὶ ἐκεῖνοι μὲ ὑπακοήν, καλὴν διάθεσιν, προθυμίαν καὶ σεβασμὸν νὰ ἐπιτελοῦν τὸ ἔργο τους.

Οἱ Ἐπίτροποι ἐπιβάλλουν τὴν τάξιν εἰς τὴν Ἱερὰν Ἀκολουθίαν. Διευκολύνουν τοὺς πιστοὺς εἰς τὴν Ναόν. Διευθετοῦν τὰ ζητήματα χωρὶς νὰ θορυβοῦν. Ἐξηγοῦν μὲ εὐγένειαν. Ἐπιλαμβάνονται ὅλων τῶν θεμάτων, ὥστε οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι νὰ ἐπιτελοῦν ἀπερίσπατοι τὰ καθήκοντά τους εἰς τὴν σύναξιν τῶν πιστῶν.

Ἡ πρόληψις τῶν θορύβων καὶ ἀταξιῶν ποὺ ἐκταράσσουν τοὺς προσευχομένους εἶναι ἀποκλειστικὸν καθήκον τους.

Ἰδιαιτέρως ἐφιστᾶται ἡ προσοχή σας διὰ νὰ λάβετε τὰ ἀπαραίτητα μέτρα, ὥστε νὰ μὴ προκαλῆται θόρυβος ἀπὸ πιεστικοὺς κατὰ τὴν μετάδοσιν τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων. Ἐπίσης ὁφείλετε νὰ ἐπιβάλλετε τάξιν καὶ εἰς τὸ Ἱερὸν Βῆμα. Αὐτὸς ὁ θόρυβος εἶναι κατὰ πάντα ἀδικαιολόγητος καὶ σκανδαλίζει τοὺς πιστοὺς.

✱ Πέραν αὐτῶν καὶ οἱ λοιποὶ συνεργάτες τῆς Ἐνορίας πρέπει νὰ ἐνημερωθοῦν διὰ τὰ καθήκοντά τους, ὥστε εἰ δυνατόν, οὐδὲν ἀπρόοπτον καὶ ἀπρογραμματίστον νὰ σᾶς ἐκθέσῃ.

Δὲν ἀγνοεῖτε ἀσφαλῶς, ὅτι αὐτὲς τίς ἡμέρες θὰ προσέλθουν εἰς τίς Ἱερὰς Ἀκολουθίας καὶ ἐνορίτες, οἱ ποῖοι ἐκκλησιάζονται μία ἢ δύο φορές κατ' ἔτος. Αὐτοὶ δὲν γνωρίζουν. Πρέπει κάποιος νὰ τοὺς ὑποδείξῃ τὰ δέοντα διὰ νὰ μὴ στενοχωρηθοῦν καὶ νὰ μὴ σᾶς στενοχωρήσουν.

γ. Μετὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν συνεργατῶν ἐπιβάλλεται νὰ φροντίσετε τὴν καθαριότητα καὶ εὐπρέπειαν τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ. Οὔτε ὑπερβολὲς οὔτε ἀδιαφορία πρέπει νὰ ἐπιδεικνύωνται.

Εἰς παλαιότερες Ἐγκυκλίους μας ἔχωμεν ἐπιστήσει τὴν προσοχὴν ὅλων, ὥστε οἱ πολυέλαιοι, τὰ καλύμματα, τὰ ἱερὰ σκεύη καὶ ὅλα τὰ λοιπὰ τῆς θείας λατρείας νὰ εἶναι καθαρὰ.

Εἰς τὴν ἐνότητα αὐτὴν συμπεριλαμβάνεται καὶ ὁ συντονισμὸς, ἡ σωστὴ ρύθμισις καὶ καλὴ χρῆσις τῶν μικροφωνικῶν ἐγκαταστάσεων. Διὰ τὸ θέμα αὐτὸ ὑπενθυμίζομεν τὰ ὑπ' ἀριθμὸν Φ.1/4/591/8.7.2003 καὶ Φ.1/4/872/4.9.2008 Ἐγκύκλια Σημειώματά μας.

3. «*Ἡ θεία δύναμις Του μᾶς ἐδώρισε ὅλα ὅσα μᾶς χρειάζονται διὰ τὴν ζωὴν μας καὶ διὰ τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν βαθιὰ γνῶσιν Ἐκείνου, ὁ Ὅποῖος μᾶς ἐκάλεσε μὲ τὴν δόξαν Του καὶ τὰ θαυμαστά Του ἔργα. Ἔτσι μᾶς ἐδώρισε τίς πιὸ*

πολύτιμες καὶ τὶς πιὸ μεγάλες ὑποσχέσεις, μὲ τὶς ὁποῖες θὰ γίνετε μέτοχοι τῆς θείας φύσεως, καὶ θὰ ἀποφύγετε τὴν φθορὰν ποὺ προκαλοῦν οἱ κοσμικὲς ἐπιθυμίες»⁷.

Ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων Πέτρος διδάσκει, ὅτι ὅλες αὐτὲς οἱ τέλειες καὶ θεῖες δωρεές, διὰ τὶς ὁποῖες ἐορτάζομεν τὰ Χριστουγεννα, μᾶς ἐδόθησαν ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ νὰ γίνωμε συμμέτοχοι καὶ κοινωνοὶ τῆς θείας φύσεως (Β΄ Πέτρου α΄ 4).

Αὐτὸ πραγματοποιεῖται μὲ τὰ ἅγια Μυστήρια. Τὰ πάντα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν πρὸς αὐτὸ τὸν σκοπὸν συντελοῦν κατὰ τὴν ἀποστολικὴν διδασκαλίαν «Δὲν εἴστε, λοιπόν, πιά ξένοι καὶ χωρὶς δικαιώματα, ἀλλὰ ἀνήκετε στὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ, στὴν οἰκογένεια τοῦ Θεοῦ. Προστεθήκατε κι ἐσεῖς στὸ οἰκοδόμημα ποὺ ἔχει θεμέλιο τοὺς ἀποστόλους καὶ τοὺς προφῆτες, κι ἀκρογωνιαίῳ λίθῳ αὐτὸν τὸν ἴδιο τὸν Χριστό»⁸.

Διὰ τοῦτο ὑποχρεούμεθα νὰ προετοιμάσωμε τοὺς πιστοὺς καταλλήλως διὰ νὰ προσέλθουν εἴτε εἰς τὸ μυστήριον τῆς Ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως εἴτε εἰς τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας. Ὑπάρχουν κατάλληλα βοηθήματα ποὺ μπορεῖτε νὰ τὰ συμβουλευθῆτε.

Ἰδιαίτερη μέριμνα νὰ ἐπιδείξετε διὰ τὸν ἐκκλησιασμὸν τῶν μαθητῶν. Εἶναι μιὰ ἀκόμη καλὴ εὐκαιρία καὶ δυνατότητα, ἥ ὁποία προσφέρεται διὰ νὰ τὴν ἀξιοποιήσωμεν ποιμαντικά.

Διὰ τὴν προετοιμασίαν τῶν πιστῶν ἀξιοποιήσατε καὶ κάθε εὐκαιρία τῶν κατ' οἶκον ἐπισκέψεων πρὸς τέλεσιν Ἱερῶν Μυστηρίων καὶ Ἀκολουθιῶν. Μὴ περιορίζεσθε εἰς τὴν τέλεσιν τῆς Ἱερᾶς Ἀκολουθίας. Ἐπωφεληθεῖτε διὰ νὰ ὁμιλήσετε διὰ τὶς ἡμέρες, διὰ τὴν σημασίαν τους, προσφέρετε ἓνα ἐποικοδομητικὸν βιβλίον. Ἀναφερθεῖτε εἰς τὴν ἀνάγκην συμμετοχῆς εἰς τὰ ἁγιώτατα Μυστήρια.

Οἱ ἀνάγκες κατηχήσεως τῶν πιστῶν συνεχῶς αὐξάνονται καὶ ὀφείλομεν νὰ ἀγρυπνοῦμεν, ὅπως ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐδέχετο ὅτι «ἔχει αὐτὸ τὸ χρέος πρὸς ὅλους, πολιτισμένους καὶ ἀπολίτιστους, μορφωμένους καὶ ἀμόρφωτους»⁹.

«Ἐὰν κηρύττω τὸ εὐαγγέλιον, αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ διὰ ἐμένα αἰτία καυχήσεως ἀλλὰ μοῦ ἐπιβάλλεται ὡς ἀνάγκη. Ἀλλοίμονόν μου ἂν δὲν κηρύττω τὸ εὐαγγέλιον!»¹⁰.

7. «Ὡς πάντα ἡμῖν τῆς θείας δυνάμεως αὐτοῦ τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν δεδωρημένης διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς, δι' ὧν τὰ τίμια ἡμῖν καὶ μέγιστα ἐπαγγέλματα δεδῶρηται, ἵνα διὰ τούτων γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως ἀποφυγόντες τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς» (Β΄ Πέτρου α΄ 3-4).

8. «Ἄρα οὖν οὐκέτι ἐστὲ ξένοι καὶ πάροικοι, ἀλλὰ συμπολῖται τῶν ἁγίων καὶ οἰκεῖοι τοῦ Θεοῦ, ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Πρὸς Ἐφεσίους β΄ 19-20).

9. «Ἑλλησί τε καὶ βαρβάρους, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις ὀφειλέτης εἰμί» (πρβλ. πρὸς Ρωμαίους α΄ 14).

10. «Ἐὰν γὰρ εὐαγγελίζωμαι, οὐκ ἔστι μοι καύχημα· ἀνάγκη γάρ μοι ἐπίκειται· οὐαὶ δέ μοι ἔστιν ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι» (πρὸς Κορινθίους Α΄ θ΄ 16).

«Εἶμαι ἐλεύθερος, χωρίς ἐξάρτηση ἀπὸ κανέναν· καὶ ὁμῶς ἔκανα τὸν ἑαυτό μου σκλάβον ὅλων διὰ νὰ κερδίσω ὅσον τὸ δυνατόν πιὸ πολλούς. Ἀνάμεσα εἰς τοὺς Ἰουδαίους συμπεριφέρθηκα σὰν Ἰουδαῖος διὰ νὰ τοὺς κερδίσω διὰ τὸν Χριστόν· καὶ ἐνῶ ἐγὼ ὁ ἴδιος δὲν εἶμαι πιά κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ νόμου, ἀνάμεσα εἰς αὐτοὺς ποὺ εἶναι συμπεριφέρθηκα σὰν νὰ ἦμουν καὶ ἐγώ, διὰ νὰ τοὺς κερδίσω διὰ τὸν Χριστόν. Παρόμοια, ὅταν εὕρισκόμουν μὲ αὐτοὺς ποὺ ἀγνοοῦν τὸ Μωσαϊκὸν νόμον, διὰ νὰ τοὺς κερδίσω ζοῦσα καὶ ἐγὼ σὰν ξένος πρὸς τὸ νόμο χωρίς αὐτὸ νὰ σημαίνει πῶς δὲν ὑπακούω εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ εἶμαι δεμένος μὲ τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ. Μὲ ὅσους ἔχουν ἀδύνατη πίστι, ἔγινα τὸ ἴδιο διὰ νὰ κερδίσω τοὺς ἀδυνάτους εἰς τὴν πίστιν. Διὰ τοὺς πάντες, ἔγινα τὰ πάντα, ἔτσι ὥστε μὲ κάθε τρόπον νὰ σώσω μερικούς»¹¹.

4. Ἡ Χριστούγεννα εἶναι ἑορτὴ πανσεβάσμιος, ἑορτὴ ἀγάπης καὶ κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων. Οἱ ἑορτὲς μᾶς ἐνώνουν καὶ φανερώνουν τὴν ἐν Χριστῷ ἀδελφότητά μας.

Δι' αὐτὸ διοργανώνομεν τὴν φιланθρωπίαν τῆς Ἐνορίας, ὥστε νὰ προσφέρωμεν ἀγάπην, στοργήν, πρόνοιαν καὶ βοήθειαν εἰς ὅσους ἔχουν ἀνάγκην.

Ὁ «Ἑρανος τῆς Ἀγάπης» προορίζεται διὰ νὰ συγκεντρώσωμε χρήματα, διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον.

Διὰ τὴν διακονίαν αὐτὴν ἔχομεν δώσει ὁδηγίες διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμὸν 83 (Φ1/3/1154) 13.11.2008 Ἐγκυκλίου μας καὶ τῶν ὑπ' ἀριθμὸν Φ.1/4/1083 /29.10.2008 καὶ Φ. 1/4/1099/3.11.2008 Ἐγκυκλίων Σημειωμάτων μας.

Ἐπίσης καὶ ἀπὸ τίς Ἐνορίες θὰ διανεμηθοῦν, ὅπως τὰ παρελθόντα ἔτη δέματα καὶ χρηματικὰ βοηθήματα.

Αὐτὸ τὸ καθήκον μᾶς ὑπενθυμίζει ὁ ἀπόστολος Παῦλος γράφων:

«Μὴ ξεχνᾶτε ἀκόμα νὰ κάνετε τὸ καλὸ καὶ νὰ μοιράζεσθε μὲ τοὺς ἄλλους ὅ,τι ἔχετε. Μὲ τέτοιες θυσίες εὐχαριστεῖται ὁ Θεός»¹².

5. Μὴ παραλήψετε νὰ εὐχηθῆτε εἰς τοὺς συνεργάτες καὶ εἰς ὅλα τὰ στελέχη τῆς ἐνορίας σας.

11. «Ἐλεύθερος γὰρ ὢν ἐκ πάντων πᾶσιν ἑμαυτὸν ἐδούλωσα, ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσω· καὶ ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω· τοῖς ὑπὸ νόμον ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω· τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος, μὴ ὢν ἄνομος Θεῷ ἀλλ' ἐννομος Χριστῷ, ἵνα κερδήσω ἀνόμους· ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω· τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω» (πρὸς Κορινθίους Α' θ' 19-22).

12. «Τῆς δὲ εὐποιᾶς καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε· τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ Θεός» (Πρὸς Ἑβραίους ιγ' 16).

Συνημμένως αποστέλλομεν τὰ Μηνύματα διὰ τὰ Χριστούγεννα καὶ τὴν Πρωτοχρονιὰν προκειμένου νὰ ἀναγνωστοῦν κατὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς θείας Λειτουργίας τῆς 25ης Δεκεμβρίου 2008 καὶ 1ης Ἰανουαρίου 2009.

Ὑπενθυμίζομεν καὶ τὶς σχετικὲς Ἐγκυκλίους μας τῶν προηγουμένων ἐτῶν:

10 (Φ.1/3/764) 14.12.2000

19 (Φ.1/3/952) 10.12.2001

25 (Φ.1/3/1063) 29.11.2002

32 (Φ.1/3/1065) 19.11.2003

43 (Φ.1/3/1402) 1.12.2004

54 (Φ.1/3/1285) 21.11.2005

64 (Φ.1/3/1423) 16.11.2006

72 (Φ.1/3/1165) 20.11.2007

Εὐχόμεθα ὁ Κύριος νὰ ἐνισχύσῃ ὅλους διὰ τῆς χάριτός Του, ὥστε νὰ ἐπιτελέσωμεν τὴν διακονίαν μας καὶ νὰ ὁδηγήσωμεν τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ ὡς ὁ Μωϋσῆς εἰς τὴν θεοπτίαν καὶ τὴν συμμετοχὴν τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ.

Μετὰ πατρικῶν εὐχῶν

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

† Ο ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ, ΒΥΡΩΝΟΣ ΚΑΙ ὙΜΗΤΤΟΥ ΔΑΝΙΗΛ